

RMK
Rytmisk Musikonservatorium

MINISTERIET

SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

MIDTVEJSEVALUERING **GRIB ENGAGEMENTET**

KIM BOESKOV

FOTO: JOE KNIESEK

INDHOLD

Forord ved enhedschef i Slots- og Kulturstyrelsen, Christina Papsø Weber.....	4
Forord ved rektor på Rytmisk Musikkonservatorium, Henrik Sveidahl	5
Introduktion.....	7
Opsamling af viden i Grib Engagementet.....	7
De støttede modelforsøg	8
Rapportens struktur.....	9
Adgang	10
Nærhed	10
Økonomi og praktiske forhold.....	11
Uforpligtende og uformelle tilbud	11
Relationer.....	13
Kommunikation	15
Indsigter om adgang.....	16
Deltagelse	18
Varieret deltagelse.....	18
Brugerdrevne tilbud, kreativitet og rammesætning	19
Relationer, fællesskab og tryghed.....	20
Fysiske rammer.....	21
Kunstnerisk ekspertise	21
Indsigter om deltagelse.....	22
Tværfagligt samarbejde	24
At opbygge en fælles praksis	24
Relationer mellem fagpersoner	25
Struktur for samarbejdet	26
Ledelse af samarbejdet.....	28
Indsigter om tværfagligt samarbejde	29
Støttede projekter 2021.....	31

FORORD

VED ENHEDSCHEF I SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN, CHRISTINA PAPSØ WEBER

Grib Engagementet er et kulturministerielt initiativ, som har til formål at undersøge, hvordan flere børn og unge kan få adgang til at deltage i kunstneriske aktiviteter, som føles relevante og udviklende for dem. Over en toårig periode i 2021 og 2022 var afsat 40 mio. kr., som kommunerne kunne søge til modelforsøg med mindst tre relevante aktører, og hvor hvert modelforsøg skulle søge om mindst 1 mio. kr.

I alt har 27 modelforsøg fået tilsagn om tilskud – 14 i 2021 og 13 i 2022. 42 kommuner deltager, og modelforsøgene inddrager en bred vifte af aktører som samarbejdspartnere: grundskoler, dagtilbud, SFO, biblioteker, kunst- og kulturskoler, kulturhuse, fritidsklubber, ungdomsskoler, teatre, PPR, museer, boligsociale aktører, gymnastik- og idrætsforeninger, uddannelses- og forskningsinstitutioner.

Midtvejsevalueringen er skrevet på basis af de evalueringer, som de modelforsøg, der fik støtte i 2021, har indsendt. En samlet overordnet evaluering over alle modelforsøgene for hele perioden 2021-2022 vil foreligge primo 2023. Hensigten med evalueringerne er blandt andet at danne grundlag for eventuelle politiske initiativer i forhold til at nå flere børn og unge med kunstneriske aktiviteter.

I Slots- og Kulturstyrelsen har det været interessant at følge initiativet – af flere grunde:

- modelforsøgene har som udgangspunkt for ansøgning om støtte skullet udvikle antagelser om, hvad der vil virke i forhold til en udvalgt ny målgruppe af børn og unge
- modelforsøgene deltager i projektperioden i et intenst procesevalueringforløb med henblik på at kvalificere og skærpe antagelser, udvikle relevante aktiviteter for den valgte målgruppe samt indsamle viden og erfaring
- alle modelforsøg baserer sig på et tværfagligt samarbejde mellem forskellige typer af aktører, og også udviklingen af dette samarbejde er en del af projektet

Videndeling og formidling er en central del af Grib Engagementet. Fra Slots- og Kulturstyrelsen håber vi, at sektoren – ikke bare kommunerne, men alle aktører, der arbejder med børn, unge og kunst – både vil følge Grib Engagementet og bruge de erfaringer, som initiativet lægger frem, så endnu flere børn og unge får mulighed for at deltage meningsfuldt i kunstneriske aktiviteter.

FORORD

VED REKTOR PÅ RYTMISK MUSIKKONSERVATORIUM, HENRIK SVEIDAHL

Det er alment kendt og dokumenteret, at det i de fleste tilfælde er et privilegeret mindretal af borgerne, der anvender de offentligt finansierede kulturtilbud. Dette gælder også i forhold til børn og unges deltagelse i kunstneriske aktiviteter i kommunerne. Årsagerne er sandsynligvis mange, og problemstillingen er uden tvivl kompleks. Men at der er brug for at skabe adgang for flere og styrke børn og unges deltagelse i vores fælles kulturliv, er der bred enighed om.

Samtalerne i de faglige miljøer om denne problemstilling har stået på længe. Vi har udviklet en række antagelser om, hvad der står i vejen for, at flere børn og unge er med, og hvad der skal til for, at det kan ske. Vi har blandt andet talt om deltagerbetaling, pædagogik, rammer, kommunikation og potentialerne i et styrket samarbejde mellem aktørerne i lokalområdet. Men vores viden om, hvad der virker og hvad der ikke virker, er stadig begrænset.

Grib Engagementet har givet kommuner fra hele landet mulighed for at afprøve deres antagelser og gennemføre forsøg, der kan kvalificere udviklingen af bæredygtige modeller for børn og unges deltagelse i kunstneriske aktiviteter af alle slags. Modelforsøgene tager udgangspunkt i tværfaglige og tværinstitutionelle samarbejder baseret på ideen om, at nye praksisser og ny viden skabes i samspil mellem de mange forskellige aktører, der arbejder for at sikre børn og unge gode og meningsfulde liv. Udviklingen af et mere inkluderende kulturliv kræver, at alle gode kræfter i musik- og kulturskoler, daginstitutioner, folkeskoler, klubber, kulturinstitutioner, kommunale forvaltninger og uddannelsessektoren trækker i samme retning.

Rytmask Musikonservatorium har fået den spændende opgave at facilitere samarbejdet mellem projekterne og indsamle og formidle den viden, de deltagende modelforsøg skaber. Opgaven flugter med konservatoriets aktuelle vision om at udvikle et bredere og mere engagerende kunstnerskab, hvor kunstnerne i langt højere grad ser sig selv og kunsten som et samfundsanliggende i bredeste og mest inkluderende forstand. For os er dette arbejde placeret helt i centrum af vores opmærksomhed.

Vi håber, at denne midtvejsevaluering vil kunne inspirere samtalen og informere de beslutninger – på alle niveauer – som ligger foran os.

At udtrykke sig gennem kunstnerisk/æstetisk praksis er en integreret del af det at være menneske og skal ikke kun være et privilegium for de få. Det må være en bunden opgave, at flere får adgang og har lyst til at være med.

FOTO: JOE KNIESEK

INTRODUKTION

Denne rapport er en midtvejsevaluering af Kulturministeriets støttepulje Grib Engagementet, der har til formål at bidrage til udviklingen af langtidsholdbare modeller, der giver flere børn og unge adgang og lyst til deltagelse i kunstneriske aktiviteter. I årene 2021 og 2022 er der afsat en samlet bevilling på 40 millioner kroner til kommunale modelforsøg, der skal afprøve og skabe erfaringer med nye løsninger, der styrker børn og unges adgang til og deltagelse i kunst og kultur.

Som en præmis for bevilling af støtte har kommunerne skulle formulere modelforsøg, hvor lokale kulturinstitutioner som for eksempel musik- og kulturskolen indgår i partnerskaber med andre aktører som skoler, daginstitutioner, boligforeninger og biblioteker eller partnere i uddannelsessektoren som professionshøjskoler og konservatorier. Der er således fra begyndelsen lagt op til, at udviklingen af nye modeller for børn og unges deltagelse i kulturlivet skal afsøges i samarbejdet mellem forskellige aktører og institutioner i feltet. De støttede modelforsøg arbejder i rammerne af tre grundlæggende spørgsmål: 1) Hvordan skabes adgang for flere børn og unge i kunst- og kulturaktiviteter? 2) Hvordan styrkes børn og unges aktive deltagelse i kunst- og kulturaktiviteter? og 3) Hvordan understøttes disse aktiviteter af tværfagligt og tværprofessionelt samarbejde?

OPSAMLING AF VIDEN I GRIB ENGAGEMENTET

Et centralt anliggende for Grib Engagementet er at opsamle erfaringer fra modelforsøgene om, hvad der virker i forhold til at skabe adgang og styrke deltagelsen i kunstneriske aktiviteter for forskellige målgrupper af børn og unge, og de enkelte modelforsøg er forpligtede til at udarbejde en evalueringsrapport, der samler op på de indsigter, der skabes i projekterne. Som afsæt for evalueringen formulerer modelforsøgene hver deres indsats-teori, som er en række antagelser, der angiver, hvad man forventer vil virke i en given indsats. Når modelforsøgene efterfølgende evaluerer på antagelserne, undersøger de imidlertid ikke blot, om indsatsen virker, men *hvad der virker, for hvem og under hvilke omstændigheder*. Udgangspunktet i denne evalueringsform er således, at en indsats ikke virker lige godt for alle eller lige godt i alle omstændigheder, og derfor må man søge at forstå variationerne af en indsats – hvornår virker den, for hvem virker den, og hvordan virker den? Med indsats-teori som evalueringsredskab bliver det muligt at indsamle detaljeret viden om specifikke sociale mekanismer, som man antager er virksomme i reguleringen af adgang og deltagelse i kunst- og kulturaktiviteter for en bestemt målgruppe.

Evalueringerne af de enkelte modelforsøg er foretaget med udgangspunkt i en fælles evalueringsskabelon, som er udarbejdet af en arbejdsgruppe bestående af ledelsesrepræsentanter fra alle støttede modelforsøg. Arbejdsgruppen har mødt fem gange i løbet af efteråret 2021 og er blevet faciliteret af studielektor Malene Bichel og adjunkt og ph.d. Kim Boeskov fra Rytmask Musikonservatorium. Arbejdsgruppens proces har været vigtig for at skabe et fælles sprog og en fælles tilgang til evaluering, og har desuden fungeret som et sparringsrum for projektlederne, der har ”skulle asfaltere, mens de kører”, som det ofte er blevet udtrykt på møderne. Ved at udarbejde en fælles evalueringsskabelon sikres en

ensartethed i evalueringerne på tværs af modelforsøg, og der gives derigennem bedre mulighed for, at erfaringerne fra de forskelligartede projekter og aktiviteter kan opsamles og bearbejdes i en samlet evaluering, der kan kvalificere det videre arbejde i sektoren. Denne midtvejsevaluering er en opsamling af de indsigter, som er skabt i Grib Engagementets første del, hvor fjorten¹ modelforsøg med deltagelse af i alt 27 kommuner har modtaget støtte til at gennemføre udviklingsprojekter i efteråret 2021. Efter afviklingen af anden runde af modelforsøg i 2022 udarbejdes en længere rapport, der samler op på hele initiativet. Den endelige rapport forventes publiceret i begyndelsen af 2023.

DE STØTTEDE MODELFORSG

De gennemførte modelforsøg har eksperimenteret med mange forskellige typer af kunstpædagogiske aktiviteter i mange forskellige kontekster og med forskellige målgrupper – fra børn i daginstitutioner til unge i slutningen af teenageårene. Aktiviteterne er baseret på tværfaglige samarbejder mellem musik- og kulturskoler og folkeskoler, daginstitutioner, skolefritidsordninger, klubtilbud, ungdomsskoler, museer, biblioteker, boligsociale indsatser og PPR-enheder², og for mange af de involverede fagprofessionelle er der gennem projekterne skabt erfaringer med helt nye måder at arbejde og samarbejde på.

En del af modelforsøgene har søgt at styrke børn og unges adgang og deltagelse i kunst og kultur ved at gennemføre aktiviteter som en del af formelle eller obligatoriske pædagogiske forløb i skolen i samarbejde med kunstpædagoger fra musik- og kulturskolen. De væsentligste erfaringer fra denne type samarbejde er i denne rapport gjort til genstand for en særskilt case-analyse på side 27. Hovedparten af modelforsøgene har imidlertid beskæftiget sig med frivillige aktiviteter og undersøgt, hvilke faktorer der har betydning for børn og unges adgang, når de kunstneriske aktiviteter ikke er en del af obligatoriske læringsforløb. En del af modelforsøgene har arbejdet med at udvikle aktiviteter i de institutionelle kontekster, hvor de målgrupper, som forsøgene ønsker at få i tale, allerede befinder sig, for eksempel som et samarbejde mellem musik- og kulturskolen og skolefritidsordninger eller klubtilbud. Der er også mange eksempler på aktiviteter gennemført i mere uformelle rammer, for eksempel i samarbejde mellem musik- og kulturskolen og et beboerprojekt i et bolig-socialt område eller på offentligt tilgængelige steder som for eksempel det lokale folkebibliotek.

Udover at eksperimentere med at udbyde kunst- og kulturaktiviteter i forskellige kontekster har modelforsøgene også udviklet nye tilgange og formater for kunstneriske aktiviteter med det formål at styrke børn og unges engagement, ejerskab og handlemuligheder i kunstneriske aktiviteter. Det er kendetegnet for mange projekter, at de tilbyder aktiviteter i uformelle og uforpligtende rum og tager udgangspunkt i deltagernes ønsker og motivation. Ligeledes er der i mange modelforsøg fokus på skabende og samskabende aktiviteter. Det er imidlertid ikke hensigten med denne rapport at gå i detaljer med de konkrete aktiviteter, der er gennemført i modelforsøgene, men derimod at forsøge at udlede nogle mere generelle indsigter, som kan siges at have betydning i arbejdet med at styrke børn og unges adgang til og deltagelse i kunst og kultur. For at illustrere hvordan der er arbejdet med forskellige målgrupper, præsenteres der gennem rapporten nogle cases, der i korte glimt giver indtryk af, hvordan erfaringerne er skabt. En kort beskrivelse af alle de gennemførte modelforsøg kan findes til sidst i denne rapport.

¹ På grund af forsinkelser i det modelforsøg der er gennemført i samarbejde mellem Varde Kommune og Nordfyns Kommune, indgår erfaringerne fra dette projekt ikke i denne midtvejsevaluering.

² Pædagogisk Psykologisk Rådgivning.

Børnekulturstafetten i Holbæk holder minifestival som afslutning på børnehavernes forløb. Kunstnere, pædagoger og børn skaber sammen en oplevelse med elementer fra musik, drama og billedkunst. Festivalen finder sted på Teater Fair Play i Holbæk. Fotograf: Joe Kniesek

RAPPORTENS STRUKTUR

Den foreliggende rapport giver således et overblik over de væsentligste indsigter, som er skabt på tværs af projekter, målgrupper og samarbejdsrelationer i den første runde af modelforsøg med det formål at kvalificere det videre arbejde i Grib Engagementet. Rapporten er struktureret af de tre grundlæggende temaer, der udgør rettesnoren for arbejdet i Grib Engagementet: adgang, deltagelse og tværfagligt samarbejde. Indsigterne knyttet til hvert tema præsenteres i de følgende kapitler.

ADGANG

Et centralt tema for modellforsøgene på tværs af landet har været at undersøge, hvordan børn og unge sikres adgang til kunst- og kulturaktiviteter. Modellforsøgene har arbejdet med følgende definition af adgang: Adgang handler om at give børn og unge reel mulighed for at være til stede som legitime og fuldgyl-dige deltagere i kunst- og kulturaktiviteter. Arbejdet med adgang hviler på en forståelse af, at børn og unges adgang til kunst og kultur er reguleret af mange forskellige faktorer, for eksempel økonomi, afstand til aktiviteten, kendskab til relevante tilbud, forældreopbakning og andre kulturelle og sociale forhold. På baggrund af modellforsøgenes arbejde er der i projektperioden skabt en stor mængde erfaringer med at udvide adgangen til kunst og kulturaktiviteter for forskellige målgrupper og i det følgende præsenteres de væsentligste indsigter.

NÆRHED

At skabe adgang til kunst og kultur kan basalt set forstås som at gøre kunstneriske aktiviteter tilgængelige for børn og unge, for eksempel ved at placere aktiviteter i umiddelbar nærhed af potentielle deltageres hjem, eller på steder hvor deltagerne alligevel befinder sig. At aktiviteterne foregår i geografisk nærhed af deltagerne har en signifikant betydning for adgang. Flere modellforsøg har udforsket muligheden for at udbyde kunst- og kulturaktiviteter i skolefritidsordninger og klubber med stor succes og har oplevet, hvordan mange børns interesse for og lyst til at beskæftige sig med kunst let kan vækkes, når aktiviteterne er umiddelbart tilgængelige for dem i de institutionelle rammer, som de opholder sig i, og når aktiviteterne samtidig er synlige for børnene i den forstand, at de ikke gemmes væk bag lukkede døre, men foregår i et åbent rum, hvor børnene kommer forbi. En anden understøttende faktor i den forbindelse er, at deltagerne allerede føler sig trygge og på hjemmebane i deres vante institutionelle omgivelser, og derfor har færre forbehold over for aktiviteterne.

At placere kunst- og kulturaktiviteter i skolefritidsordninger og klubber kan imidlertid også involvere nogle begrænsninger. En central problemstilling er, at det i nogle sammenhænge kan være vanskeligt at finde de rette faciliteter til kunstpædagogiske aktiviteter i skolefritidsordninger og klubber. En anden problemstilling relateret til oprettelsen af kunstaktiviteter i klubregi er, at i nogle lokale kontekster henvender klubmiljøet sig til et bestemt segment af børn og unge og indeholder således en begrænsning i forhold til at give adgang til alle børn i en bestemt aldersgruppe.

CASE 1

At skabe adgang til kunst og kultur for daginstitutioner

I Holbæk Kommune har modellforsøget Kulturstafetten givet børn fra daginstitutioner adgang til kunstpædagogiske aktiviteter i et samarbejde mellem daginstitutioner, musik- og kulturskolen, teaterskolen Harlekin og teatret Fairplay. Modellforsøgets aktiviteter er både afviklet i daginstitutionerne og på kulturinstitutionerne og i den forbindelse var det af afgørende betydning, at tilbuddet var gratis for de deltagende daginstitutioner, og at der blev stillet bustransport til rådighed. Samtidig blev det tydeligt i forløbet, at det kan være vanskeligt at inkludere børn med særlige behov i de aktiviteter, der foregår væk fra daginstitutionen, da disse børn ofte vil have brug for særlig

støtte. For disse børn var det således en adgangsgivende faktor, når aktiviteterne foregik i daginstitutionen.

Modellforsøget har skabt positive erfaringer med at strukturere et længere forløb med kunstneriske aktiviteter omkring en central fortælling, som børnene bliver medskabere af. Den gennemgående fortælling skaber genkendelighed og gør det muligt for børnenes pædagoger og forældre at støtte op om aktiviteten ved kontinuerligt at snakke med børnene om fortællingen og udvikle fortællingens univers sammen med dem over tid.

ØKONOMI OG PRAKTISKE FORHOLD

Det er ikke overraskende, at økonomi – hvorvidt en aktivitet koster penge – også er en adgangsregulerende faktor. At en aktivitet er helt eller næsten gratis giver alle mulighed for at være med og kan være afgørende for deltagere med begrænsede økonomiske midler til rådighed. I Holbæk og Odsherred kommuners modelforsøg blev daginstitutioner i udkantsområder tilbudt gratis deltagelse, bustransport og kunstnerbesøg til stor glæde for både børn og personale, men evalueringen af projektet viser, at det vil være umuligt for institutionerne selv at skulle afholde disse udgifter. I Gentoftes modelforsøg blev der udover gratis aktiviteter også ydet hjælp til busbilletter til nogle af de unge deltagere med begrænsede ressourcer, hvilket var helt afgørende for, at denne gruppe af unge kunne deltage.

Det er også af betydning for adgang, at der i planlægningen af aktiviteterne er taget højde for andre praktiske forhold. Det er relevant at være opmærksom på, hvilket tidspunkt der passer målgruppen, og de forskellige praktiske behov som målgruppen kan have. Hvad der kan synes som trivielle praktiske spørgsmål, som hvornår man skal spise, sove og transportere sig selv rundt, kan have stor betydning for, hvorvidt potentielle deltagere ender med faktisk at blive en del af kunst- og kulturaktiviteter, og det har vist sig som væsentligt, at der bliver taget højde for sådanne spørgsmål i planlægningen af aktiviteter.

UFORPLIGTENDE OG UFORMELLE TILBUD

En tredje adgangsgivende faktor handler om, hvorvidt kunst- og kulturaktiviteter udbydes som uforpligtende og uformelle tilbud, hvilket mange af modelforsøgene har eksperimenteret med på forskellige måder. Et uformelt tilbud skal i denne sammenhæng forstås som en aktivitet, der ikke er struktureret omkring et fast mål, indhold og struktur, der lægger op til en bestemt måde at være til stede og gennemføre aktiviteten. Uformel aktivitet er karakteriseret ved en åben tilgang, der muliggør mange forskellige måder at deltage og forskellige grader af involvering for eksempel i form af et åbent værksted.

Generelt viser forsøgene, at det styrker børn og unges adgang til aktiviteterne, at de ikke skal tilmelde sig aktiviteten, men blot kan møde op eller deltage spontant, fordi de alligevel er til stede, hvor aktiviteten foregår. Når aktiviteterne tilbydes som uforpligtende og åbne værksteder gøres de meget fleksible i forhold til adgang. Man kan for eksempel være med i begyndelsen af en aktivitet, inden man skal hjem eller videre til en anden fritidsaktivitet, ligesom det også er muligt at støde til på et senere tidspunkt. At aktiviteten er uforpligtende i forhold til tilmelding, gør det muligt for deltagerne at prøve en aktivitet af og få en fornemmelse af, hvad den går ud på. Derigennem skabes mulighed for, at mange flere får erfaring med aktiviteten og derved også mulighed for at udvikle interesse for beskæftigelse med kunst.

Uformelle aktiviteter giver også børn og unge mulighed for at blive legitime perifere deltagere i aktiviteten. Det uformelle element gør det muligt at placere sig i udkanten af en aktivitet uden at involvere sig og gennem observation få afmystificeret aktiviteten, inden man eventuelt selv involverer sig aktivt. Modelforsøgene har mange eksempler på deltagere, der over tid udvikler interesse og lyst til at deltage efter i en periode at have været til stede i rummet i en mere perifer rolle. Det uformelle element hænger også sammen med, hvordan flere modelforsøg har arbejdet på at skabe tilgængelighed i aktiviteterne ved at gøre det muligt at deltage i dem uden specielle forudsætninger. Modelforsøgene har vist, at det i høj grad er muligt at skabe kunstneriske aktiviteter for børn og unge, der ikke kræver forkundskaber, men som med

CASE 2

Rammer der rummer

I Vejle Kommunes modelforsøg var der fokus på, hvordan den fysiske indretning af rum kan få betydning for forskellige målgruppers adgang til kunst- og kulturaktiviteter. I et samarbejde mellem Vejle Musik- og Kulturskole og Vejle Bibliotekerne blev der indrettet en troldehule som en fast installation på Vejle Biblioteks børneafdeling indeholdende musikinstrumenter og andre remedier til kreative aktiviteter, som bibliotekets brugere kunne benytte. Bibliotekets børneformidlere og kunstpædago-

ger fra musik- og kulturskolen arrangerede sammen et event, der inviterede børnefamilier ind i troldeuniverset, der således udgjorde rammen for, at børn og forældre sammen kunne deltage i kunstneriske aktiviteter. Aktørerne i modelforsøget har på denne måde arbejdet med at øge motivation og lyst til at beskæftige sig med kunstneriske aktiviteter ved at skabe inspirerende fysiske rammer for aktiv beskæftigelse med kunst på offentlige steder, hvor målgruppen allerede opholder sig.

den rette facilitering fra kunstpædagogerne alligevel opleves som særdeles meningsfulde for deltagerne. På det musikalske område understøttes disse aktiviteter ofte ved brug af musikteknologi, der muliggør, at deltagerne selv kan blive skabende musikere uden stor forhåndserfaring.

Det har ligeledes vist sig som en positiv understøttende faktor for adgang, at aktiviteterne opleves som frie, undersøgende og legende og ikke indeholder ting, man kan gøre "rigtigt" eller "forkert". Det kan således virke stimulerende og engagerende for børn og unge, at det kunstneriske rum, de bliver engagerede i, fungerer på andre præmisser end skolen, og at de og deres produkter og processer ikke bliver evalueret i forhold til kvalitet eller målopfyldelse.

Modelforsøgene har imidlertid også peget på en mængde pædagogiske udfordringer forbundet til uforpligtende og uformelle aktiviteter. Uforpligtende aktiviteter uden tilmelding betyder, at man ikke nødvendigvis ved hvem eller hvor mange, der kommer til en given aktivitet, og det kan gøre det svært for de involverede pædagoger og undervisere at planlægge. Samtidig kan det være svært at skabe en god struktur og progression i aktiviteter, hvor der er mange deltagere, der ikke forpligter sig, eller hvor deltagerne konstant er under udskiftning. Nogle kunstneriske praksisser og processer er også sårbare i den forstand, at de kræver et engagement fra alle involverede for at skabe en gensidig tillid og tryghed i situationen, der tillader, at man som deltager tør eksperimentere med sin stemme eller krop. Her kan det være problematisk med observerende og perifere deltagere, der ikke selv har noget på spil i aktiviteten.

Hvis præmissen for aktiviteten er, at alle skal kunne deltage uden forkundskaber, kan det også være meget vanskeligt at skabe faglige udfordringer for de mere øvede og ambitiøse deltagere, som derfor kan miste interessen. En central men udfordrende pædagogisk opgave består i hele tiden at kunne tilbyde forskellige muligheder for deltagelse, der matcher deltagernes evner og lyst. Når det lykkes, kan det skabe grundlag for oplevelsen af fællesskab på tværs af alder og færdigheder, hvor deltagerne kan lære af hinanden, men sådanne processer rummer også en sårbarhed for, at nogle deltagere kan føle sig utilstrækkelige eller underlegne i forhold til andre.

Modelforsøgene har skabt mange gode erfaringer med at udbyde uformelle aktiviteter, der må siges at rumme et stort potentiale i forhold til at sikre adgang til kunst- og kulturaktiviteter for børn og unge, selvom en uformel tilgang også rummer væsentlige pædagogiske udfordringer. Samtidig er det værd at bemærke, at selvom det uformelle og uforpligtende ofte bliver beskrevet som mere åbent og tilgængeligt, så er uformelle aktiviteter også underlagt sociale dynamikker, der betyder, at tilsyneladende åbne rum altid er mere åbne for nogle end for andre. Der skal mod og vilje til at træde ind i en aktivitet, hvis

det betyder, at man som deltager udfordrer sociale normer eller hierarkier, der kan eksistere blandt børn og unge uden at være synlige eller identificerbare for voksne. For eksempel ved vi – og det bekræftes også af modelforsøgene her – at nogle kunstneriske udtryk og aktiviteter er særdeles kønnede. Danseaktiviteter har tendens til at tiltrække piger, mens hiphopmusik tiltrækker drenge, og det kan være overordentligt vanskeligt at overskride sådanne kønnede normer og skabe adgang for en mere mangfoldig gruppe af deltagere til nogle aktivitetstyper. Det er således værd at være opmærksom på, at uformelle og umiddelbart tilgængelige aktiviteter også påvirkes af subtile inklusions- og eksklusionsmekanismer, der regulerer børn og unges adgang til kunst- og kulturaktiviteter.

RELATIONER

Børn og unges relationer, både til de voksne omkring dem, kunstpædagogerne og til andre børn og unge, har en stor betydning for adgangen til kunst- og kulturaktiviteter. Flere modelforsøg peger på, at for børn og unge er lysten til at deltage i kunst- og kulturaktiviteter ofte forbundet med et ønske om at indgå i fællesskaber med jævnaldrende eller signifikante voksne.

Modelforsøgene peger på, at aktiviteter, der er baseret på fællesskaber eller involverer relationer til andre børn og unge, skaber adgang for flere. Særligt for børn i skolealderen er det en klart adgangsgivende faktor, hvis deres venner deltager i aktiviteterne. I de gennemførte modelforsøg er der således flere eksempler på, at det ikke nødvendigvis er de kunstneriske aktiviteter i sig selv, der har skabt interesse for børnene, men primært muligheden for at kunne lave noget sjovt og hyggeligt sammen med sine venner, der har gjort det attraktivt at deltage. Resultatet af adgangen kan imidlertid være, at deltagerne udvikler interesse og motivation for at beskæftige sig med kunst og kultur, selvom denne interesse ikke nødvendigvis kommer til at erstatte ønsket om underholdning eller fællesskab, men nærmere bliver integreret i måden, man kan være sammen på. Modelforsøgene peger således på, at for børn i skolealderen og opefter er det nødvendigt at forstå kunst- og kulturaktiviteter som sociale aktiviteter, hvor deltagerens oplevelse af mening og relevans ikke kun har med de kunstneriske processer at gøre, men i lige så høj grad må ses i sammenhæng med de former for socialt samvær, som praksissen muliggør. I forhold til at give adgang til flere ligger der ligeledes en vigtig ressource i de børn og unge, der allerede er involveret i kunstneriske aktiviteter, fordi de som ambassadører for aktiviteten vil kunne understøtte adgang for deres venner og klassekammerater.

Også børn og unges relationer til de voksne, der omgiver dem, har en fundamental betydning for deres adgang til kunst- og kulturaktiviteter. I forhold til aktiviteter i fritiden har det længe været anerkendt som en understøttende faktor for børn og unges deltagelse i kunst og kultur, hvis de har forældre, der bakker op om børnenes deltagelse og også selv er brugere af kulturtilbud, hvilket også bekræftes af de modelforsøg, der har beskæftiget sig med forældreinddragelse. Det fremstår dog som mere signifikant i denne undersøgelse, at også andre voksne i børnenes liv har en afgørende betydning for at understøtte deres adgang til kulturaktiviteter.

Når kunstneriske aktiviteter afvikles for børn i daginstitutioner, spiller pædagogerne en stor rolle i forhold til at sikre, at børnene faktisk opnår adgang og bliver involverede som fuldgyldige deltagere. I mødet med kunstnere og kunstpædagoger – hvad enten sådanne møder foregår i institutionen eller et andet sted – er børnenes kendte pædagoger afgørende figurer som tryghedsskabere og rollemodeller for børnene. Samtidig har pædagoger, der kender børnene og deres individuelle behov og udfordringer, særlige muligheder og forudsætninger for at guide og rammesætte børnenes deltagelse i kunstaktiviteter på hensigts-

mæssige måder, hvilket kan være helt afgørende for børn med særlige behov, der ellers ikke så let ville kunne inkluderes i fælles kunstneriske aktiviteter. Disse pointer kan også overføres til specialområdet, hvor involveringen af børnenes kendte voksne ligeledes udgør en fundamental ressource for at sikre adgang for målgruppen. De voksne, der kender børnene, kan fungere som brobyggere, der kan skabe den tryghed og de rammer, der skal til, for at individuelle udfordringer og behov, der ikke altid er synlige for andre, kan imødekommes.

For andre børn og unge spiller kendte voksne også en vigtig rolle, særligt når der skal skabes forbindelse mellem en aktivitet og de potentielle deltagere. Det har vist sig i modelforsøgene, at pædagoger, lærere eller andre voksne, der har daglig kontakt til børnene, har en stor betydning som adgangsgivere, hvis de aktivt opfordrer børn og unge til at deltage i de kunstneriske aktiviteter, snakker med dem om, hvad de kan forvente af aktiviteterne, eller måske endda selv deltager sammen med dem. Sådanne voksne ambassadører har særligt en positiv betydning for grupper, som ikke har erfaring med kunst- og kulturaktiviteter, og derfor kan være usikre på, hvad aktiviteterne går ud på. Børn og unges kendte voksne er også vigtige, fordi de har kendskab til lokale barrierer for adgang eller individuelle behov, som kan vanskeliggøre deltagelsen. Det kan derfor potentielt have stor betydning, når voksne omkring den potentielle deltager aktivt medvirker til at sikre adgangen til kunst- og kulturaktiviteterne for børn og unge.

Også relationerne til den eller de involverede kunstpædagoger kan siges at have betydning for børn og unges mulighed for at blive fuldgældige og legitime deltagere i kunst- og kulturaktiviteter. Generelt har det en adgangsgivende funktion, når kunstpædagogerne udstråler lyst til at skabe relationer til deltagerne og yder en indsats for at komme til at kende børnene og de unge. For børn i specialområdet er det personlige kendskab til kunstpædagogen helt afgørende, og eksterne kunstpædagoger kan med fordel bruge tid på at besøge og skabe relationer til deltagere, inden de kunstneriske aktiviteter går i gang. For de ældre målgrupper synes det ligeledes at have betydning, at kunstpædagogen opleves som autentisk, har en imødekommende personlighed og en appellerende kunstnerisk faglighed og profil.

CASE 3

Adgang for børn og unge fra et bolig-socialt område

En del af modelforsøget i Ballerup Kommune bestod af et samarbejde mellem den socialpædagogiske indsats Hedegaven, som er et beboerprojekt i et bolig-socialt område, og kunstpædagoger fra musik- og kulturskolen. Selvom meget få børn og unge fra området til daglig bruger musik- og kulturskolens tilbud, er det lykkedes for projektet at skabe adgang for målgruppen. En afgørende faktor har været de allerede etable-

rede relationer mellem Hedegavens pædagoger og familier fra området. De personlige relationer og trygheden ved at aktiviteterne foregår i nærområdet under ledelse af kendte voksne har således været af afgørende betydning for at skabe adgang til kunst- og kulturaktiviteter for børn og unge fra det bolig-socialt område.

KOMMUNIKATION

For at børn og unge kan sikres adgang til kunst- og kulturaktiviteter, skal disse aktiviteter gøres synlige for dem og deres forældre. En helt central indsigt på tværs af modelforsøg handler om det personlige møde med kunstneren eller kunstpædagogen som en adgangsgivende faktor. At møde kunstpædagoger, høre dem fortælle og se dem arbejde skaber lyst og interesse hos børn og unge for selv at deltage. Kommunikationen virker godt, når den indebærer en formidling af, hvad deltagerne kan forvente, der kommer til at ske, og hvem de kommer til at møde. Derudover er det af betydning, at der kommunikeres klart om rammer og praktiske forhold. I flere modelforsøg er der skabt gode erfaringer med, at kunstpædagoger eller projektledere indgår i kontinuerlig dialog med børn og forældre og er tilgængelige for spørgsmål, så praktiske ting omkring aktiviteterne kan afklares.

Det personlige møde behøver ikke kun involvere kunstpædagogerne, men kan også med fordel involvere unge rollemodeller, der selv er eller har været involveret i aktiviteterne. For de ældre målgrupper er det en adgangsgivende faktor, når formidlingen af aktiviteterne kan baseres på ung-til-ung kommunikation, fordi kommunikationen om aktiviteterne fremstår autentisk, og de potentielle deltagere får mulighed for at identificere sig direkte med dem, der formidler aktiviteterne. I den forbindelse er det derfor vigtigt at sikre, at formidlerne repræsenterer en bred mangfoldighed i forhold til køn, social og kulturel baggrund, osv., så børn og unge med forskellige baggrunde oplever at kunne identificere sig med det at beskæftige sig med kunst og kultur.

Derudover er det af betydning at henvende sig til børn og unge (og deres forældre) på relevante platforme – det vil sige kommunikationskanaler, der faktisk bruges af målgruppen. Kunst- og kulturaktiviteter kan med fordel gøres synlige ved at formidle dem i sammenhænge, hvor målgruppen færdes, for eksempel i samarbejde med relevante institutioner eller andre fritidstilbud. For børnefamilier er der eksempelvis gjort gode erfaringer med at bruge daginstitutioner som kommunikationskanal, fordi der her udveksles mange informationer om kulturelle aktiviteter og tilbud til børnene.

CASE 4

Det personlige møde som forudsætning for adgang

Som en del af modelforsøget i Faaborg-Midtfyn Kommune afholdt rapperen Mund de Carlo en rap-bootcamp over to dage for 13-15-årige. Mund de Carlo besøgte i perioden op til aktiviteterne alle kommunens skoler med workshops og koncerter. På den måde blev der inden aktiviteterne skabt personlig kontakt til potentielle deltagere, som også fik mulighed for at få et indblik i den konkrete kunstneriske praksis.

Derudover var Mund de Carlo meget aktiv i sin kommunikation med de unge på sociale medier med personlige videohilsner og

kontinuerlig dialog, hvilket vurderes at have understøttet adgangen for målgruppen. Det viste sig imidlertid, at det kun var drenge, der deltog i bootcampen, og det er således vigtigt at være opmærksom på, at den personbårne kommunikation omkring et bestemt kunstneriske udtryk også rummer bestemte muligheder for identifikation, som virker inkluderende for nogle men ekskluderende for andre. Hvis piger også skal have adgang til dette læringsrum, kræver det sandsynligvis en bredere repræsentation af personer og udtryk, så der etableres en større mangfoldighed af identifikationspunkter.

INDSIGTER OM ADGANG

Som opsummering af modelforsøgenes erfaringer med at skabe øget adgang for børn og unge fremsættes her i punktform en række af de væsentligste indsigter:

- Børn og unge er mere tilbøjelige til at bruge kunst- og kulturaktiviteter, hvis de er umiddelbart tilgængelige for dem, og særligt hvis de er placeret på steder, hvor børnene og de unge i forvejen opholder sig.
- Praktiske forhold som pris, tidspunkt, mulighed for transport og mad spiller en væsentlig rolle i reguleringen af børn og unges adgang til kunst- og kulturaktiviteter.
- Adgangen til kunst- og kulturaktiviteter styrkes, hvis aktiviteterne er uforpligtende og ikke kræver tilmelding. Den manglende forpligtelse rummer imidlertid væsentlige pædagogiske og praktiske udfordringer, som der må tages højde for.
- Uformelle aktiviteter, som giver mulighed for at deltage uden forkundskaber, komme og gå som man vil, observere, afprøve og hænge ud omkring kunst- og kulturaktiviteter, rummer et stort potentiale i forhold til at udvide børn og unges adgang. Samtidig kan det uformelle element potentielt udfordre andre deltageres oplevelse af tryghed og mulighed for fordybelse i aktiviteten. Det kan derfor være gavnligt med en tydelig strategi for, hvordan og hvornår uformelle læringsmiljøer kan transformeres til mere formelle og trygge læringsrum med mulighed for fordybelse.
- For mange børn og unge er kunst- og kulturaktiviteter en anledning til at være sammen med venner og jævnaldrende. For disse børn og unge styrkes adgang, hvis aktiviteterne rummer muligheder for socialt samvær.
- Ligesom børn og unges forældre er centrale ressourcer i forhold til at skabe adgang til kunst og kultur, så spiller pædagoger, lærere og andre voksne tæt på børnenes liv også en vigtig rolle, da de har muligheder for at opfordre, vejlede og hjælpe børn og unge til at engagere sig i aktiviteter. Kendte voksne kan skabe tryghed omkring deltagelsen og bidrage til at overvinde lokale barrierer eller individuelle problemstillinger, der står i vejen for adgang.
- Kunstpædagoger har ikke kun en faglig og pædagogisk opgave i mødet med børn og unge, men bør også udvise lyst og vilje til at lære børn og unge at kende og udvikle en ligeværdig relation til dem. Børn og unges adgang styrkes, hvis de føler sig trygge og anerkendte af kunstpædagogen.
- Kunst- og kulturaktiviteter kan med fordel formidles gennem et personligt møde med kunstnerne og kunstpædagogerne, der giver potentielle deltagere mulighed for at høre og se, hvad aktiviteterne går ud på.
- Det styrker børn og unges adgang til kunst- og kulturaktiviteter, hvis man kan involvere en mangfoldig gruppe af allerede engagerede unge i arbejdet med at formidle aktiviteterne.
- Formidling af kunst- og kulturaktiviteter bør foregå på relevante platforme og af relevante kanaler, hvor målgruppen og dens forældre orienterer sig, og ideelt set bør der være mulighed for kontinuerlig dialog med de voksne, der er ansvarlige for aktiviteterne.

FOTO: POUL ARNE PETERSEN

DELTAGELSE

I Grib Engagementet er der ikke blot fokus på at give flere børn og unge adgang til kunst og kultur, men også på et kvalitativt arbejde med at udvikle deres deltagelse i kunstneriske aktiviteter. Her forstås deltagelse som udviklingen af børn og unges handlemuligheder, ejerskab og engagement i de aktiviteter, de har fået adgang til. I det følgende præsenteres de indsigter, der er skabt i modelforsøgene med at styrke børn og unges deltagelse i kunstneriske aktiviteter.

VARIERET DELTAGELSE

For flere modelforsøg har der været fokus på at skabe åbne og fleksible praksisser, hvor deltagerne har mulighed for at engagere sig på forskellige måder alt efter lyst og interesse. Som også påpeget i diskussionen af adgang rummer en sådan uformel tilgang et stort potentiale, fordi det åbner op for, at deltagerne kan engagere sig i forskelligt tempo, og fordi der er plads til at indtage forskellige positioner i praksissen, hvilket virker befordrende for udviklingen af engagement og for at kunne rumme en mangfoldig gruppe af deltagere. Særligt for sårbare målgrupper eller børn og unge med særlige behov er det afgørende at have muligheder for at trække sig tilbage fra en aktivitet, men også for at kunne nærme sig aktiviteterne på sin egen måde og i sit eget tempo. Det kan for eksempel være en understøttende faktor for deltagelsen, hvis usikre deltagere har mulighed for at eksperimentere på egen hånd med instrumenter og remedier som forberedelse til at kunne indgå på lige fod med andre deltagere. Det hænger også sammen med, at det er tydeligt motiverende for børn og unge, når de får oplevelser af mestring og finder ud af, at de faktisk kan udtrykke sig kunstnerisk. Det er af stor betydning, at deltagerne bliver udfordret på passende måder, og at de får redskaber til at overvinde de udfordringer, de møder.

Der er imidlertid også udfordringer ved de åbne og fleksible aktiviteter. Aktiviteterne kan føles overfladiske og uden mulighed for fordybelse, og det kan i nogle sammenhænge være vanskeligt at skabe udviklingsmuligheder for de mere erfarne eller ambitiøse deltagere, når der konstant skal tages højde for og hensyn til alle. Der findes således en væsentlig og udfordrende pædagogisk opgave i at facilitere, at deltagere med forskellige ambitionsniveauer og erfaringer kan deltage i de samme aktiviteter på en meningsfuld måde. I den forbindelse synes der at ligge et potentiale i at give de mere erfarne deltagere ansvar for dele af aktiviteterne eller lade dem indgå i aktiviteterne som medfacilitatorer.

Det er værd at nævne, at modelforsøgenes erfaringer peger på et særligt potentiale i de åbne kunstneriske aktiviteter, som også kan få betydning for børn og unges deltagelse i andre kontekster. De kunstneriske aktiviteter tilbyder muligheder for at eksperimentere med måder at være til stede på, måder at udtrykke sig på og måder at have relationer til andre deltagere, og i modelforsøgene er der flere eksempler på, at for børn og unge kan en kunstnerisk aktivitet blive en katalysator for, at de udvikler deres måde at deltage på i andre sociale situationer. På baggrund af modelforsøgenes erfaringer synes der således at være et potentiale for en generel styrkelse af børns handlemuligheder i kraft af deres deltagelse i kunstneriske aktiviteter, selvom et sådant udbytte for enkelte deltagere på ingen måde kan garanteres.

BRUGERDREVNE TILBUD, KREATIVITET OG RAMMESÆTNING

Særligt i forbindelse med de lidt ældre målgrupper har flere modellforsøg skabt positive erfaringer med at etablere brugerdrevne tilbud, hvor aktiviteterne er styret af deltagernes interesser og engagement, mens de voksne medarbejdere primært indgår som facilitatorer. Den selvbestemmelse og det ejerskab for aktiviteterne, som der i disse praksisser bliver lagt op til, understøtter deltagelsen og giver kunstpædagogiske aktiviteter en kant i forhold til, hvordan skoleaktiviteter ofte opleves. Det virker motiverende for unge at blive tildelt større ansvar for de kunstneriske processer og produkter, få mulighed for at komme til orde og skabe et produkt, der er deres eget.

Netop de kreative og skabende elementer af kunstneriske aktiviteter har også været temaer i flere modellforsøg. For de lidt ældre målgrupper fra 14 år og op efter kan det at få mulighed for selv at skabe kunst være helt afgørende for motivationen til at deltage. At udvikle og skabe egne kunstneriske udtryk og produkter kan give oplevelser af glæde og stolthed og bidrage både til følelser knyttet til selvstændighed og en fælles identitet og oplevelse af samhørighed i en gruppe. Det opleves således som motiverende, at der ikke er en fast ramme eller form, som deltagerne blot skal udfylde, men at deres ideer værdsættes. Også for mindre børn er medskabelse vigtigt. At børnene får mulighed for at bidrage med ideer og påfund og tviste aktiviteter på deres egen måde opleves i flere projekter som understøttende i forhold til deltagernes engagement i aktiviteterne.

Fokusset på det brugerdrevne, det skabende og de åbne og fleksible læringsrum har medført erfaringer med, hvor afgørende det er at finde en passende balance mellem på den ene side at tage udgangspunkt i deltagernes lyst og interesse som styrende for aktiviteten, og på den anden side at levere nogle faste og håndterbare muligheder, som deltagerne kan forholde sig til. Her er det afgørende at tage højde for deltagernes alder samt deres kognitive og sociale udvikling. Børn fra daginstitutioner, indskoling og specialområdet har gavn af meget faste rammer med tydelige angivelser af, hvordan det er muligt at deltage i aktiviteterne. Gentagelse og genkendelse er elementer, der har stor betydning for disse målgruppers deltagelse, og her kan centrale fortællinger, der strukturerer længere forløb og som børnene potentielt kan blive medskabere af, bruges som en produktiv rammesætning. Også forældre kan involveres i at skabe genkendelighed for børnene ved at snakke med børnene om de fortællinger, der strukturerer børnenes deltagelse i kunstaktiviteterne.

CASE 5

En åben praksis med mange deltagelsesmuligheder

I Roskilde Kommunes modellforsøg har de involverede kunstpædagoger arbejdet med at styrke deltagelsen i kunst- og kulturaktiviteter for børn og unge i de kommunale fritidsklubber. I modellforsøgets evaluering peges der på styrken ved at etablere uformelle læringsmiljøer, hvor børn og unge på en uforpligtende måde kan komme i kontakt med og afprøve forskellige kunstneriske udtryk. Her et uddrag fra evalueringen af modellforsøget Skabertrang:

Det uformelle læringsrum giver også mulighed for, at børn/unge kan bevæge sig på kanten. Være publikum. Støtte de andre uden selv at deltage aktivt som dansere/musikere. Klappe og huje af de andre. Tage billeder med mobil. Og tjekke aktiviteterne og hinanden ud uden at deltage aktivt. I denne fase synes mulighed for at være til stede uden at være forpligtet til deltagelse at betyde meget. Dette fremgår også af børn/

unges reaktioner, når de inviteres ind i de uformelle kunst- og kulturaktiviteter i klubber. Her spørger de ofte ind til graden af forpligtelse:

Pædagog [henvendt til to drenge]: Har I ikke lyst til at komme ind og være med?

Dreng: Det ved jeg ikke rigtigt. Hvad skal man?

Pædagog: Enten spille med eller danse, tror jeg.

Dreng: Er det noget, man skal blive til hele aftenen?

Pædagog: Nej, det er helt uforpligtende. I kan bare gå igen, hvis I skal noget andet eller ikke har lyst længere.

Selvom ældre målgrupper ikke i samme grad er afhængige af genkendelighed og faste strukturer, så gælder det alligevel også for denne målgruppe, at utydelige rammer og opgaver er utryghedsskabende og ikke befordrende for deltagelse. Faste og tydeligt definerede rammer for aktiviteten synes at give mulighed for, at deltagerne kan engagere sig, tage ejerskab over aktiviteterne og udfolde sig kreativt. Det stiller store pædagogiske krav til de involverede kunstnere og pædagoger, idet det kræver en veludviklet fornemmelse for, hvornår det er nødvendigt at byde ind og med hvad. Hvornår er det nødvendigt at levere et fagligt input, der muligvis kan kvalificere et produkt, men som kan kompromittere deltagerens ejerskab? Der er ingen faste opskrifter på sådanne problemstillinger, men baseret på erfaringerne fra modelforsøgene forbedres kunstpædagogernes forudsætninger for at ramme en passende balance, når der er tid i forløbene til at udvikle gode og tillidsfulde relationer til deltagerne.

RELATIONER, FÆLLESSKAB OG TRYGHED

Relationer til andre og oplevelser af fællesskab har en tydelig understøttende funktion i forhold til børn og unges deltagelse i kunst- og kulturaktiviteter. Som også diskuteres i afsnittet om adgang deltager mange børn og unge i kunstaktiviteter, fordi de er tiltrukket af det fællesskab, der opstår omkring aktiviteterne. Det er særligt udtalt for den unge aldersgruppe, hvor det sociale element er af stor betydning. De unge engagerer sig, hvis deres venner er engageret, og hvis aktiviteterne først formår at tiltrække en gruppe af unge, kan der hurtigt opstå en selvforstærkende effekt, hvor mange får lyst til at deltage, fordi deres venner er med. Det stærke fokus på det sociale aspekt af aktiviteterne peger også på en anden fundamental indsigt: Det har en klart understøttende funktion for børn og unges deltagelse, hvis aktiviteterne er noget man kan gøre sammen, ikke nødvendigvis at man arbejder på det samme produkt, men at aktiviteten involverer socialisering og hygge, hvad end det er sammen med sine venner og jævnaldrende eller, for mindre børns vedkommende, med sine forældre.

At være sammen om at skabe kunstneriske produkter giver også en følelse af tryghed, og netop arbejdet med at skabe tryghed i deltagelsen er et gennemgående tema for flere modelforsøg. På daginstitutionsområdet er det befordrende for deltagelsen, hvis børnene møder de samme kunstnere og kunstpædagoger flere gange, da der ofte er brug for tid til at skabe relationer præget af tillid

CASE 6

Det brugerdrevne kulturtilbud

Modelforsøget i Silkeborg, Skanderborg, Odder og Hedensted kommuner har arbejdet med at skabe øget adgang til kunst- og kulturaktiviteter for de 13-18-årige og har i den forbindelse oprettet brugerdrevne kulturklubber, hvor de unge i høj grad har defineret indholdet. Kulturklubberne er blevet etableret med udgangspunkt følgende dogmer:

- Vi ser os selv som facilitatorer snarere end undervisere
- Vi faciliterer et rum, hvor rammen for læringsprocessen er improvisation drevet af deltagerne
- Vi accepterer, at der ikke er et planlagt mål, vi skal nå med processen
- Vi reproducerer ikke – vi skaber!

- Den kunstneriske skaberlyst og udvikling starter først og fremmest med fællesskab og relationer

- Magien opstår tit i fejlen

En central indsigt affødt af projektet er, at for den yngste del af målgruppen kan der være et større behov for rammesætning, der giver anledning til, at de unge kommer i gang med at skabe og være kreative. Det er således af stor betydning, at der faciliteres et kunstnerisk mulighedsrum, der er overskueligt og tilgængeligt for deltagerne, og som de herefter selv kan være med til at præge og udvikle. Derudover har modelforsøget peget på, at for den unge målgruppe er det vigtigt, at aktiviteterne giver anledning til at være sammen med venner. For mange er muligheden for at være sammen med børn og voksne i et hyggeligt miljø den primære grund til at deltage.

og åbenhed. Det gælder imidlertid for alle grupper, at tryghed i relationen til kunstpædagogerne og at kunstpædagogerne er tilgængelige for dialog også imellem aktiviteterne er med til at styrke deltagelsen. En god personlig relation til kunstpædagogen understøtter deltagelsen ved, at man tør spørge om hjælp og sætte sig selv mere på spil i aktiviteterne, hvilket er gavnligt i kunstneriske processer, som godt kan være præget af en vis sårbarhed og udstilling af sig selv. Særligt i kunstneriske udtryk hvor deltagerne bruger sig selv og sine egne historier i de kunstneriske udtryk, er tryghed afgørende for deltagelsen, og denne tryghed skabes ved, at deltagerne oplever sig anerkendt af både meddeltagere og voksne. Også deltagelsen af andre kendte voksne (pædagoger, lærere, forældre) har signifikant betydning. Når voksne, som barnet i forvejen har en god relation til, interesserer sig for og deltager i aktiviteterne, bidrager det med øget legitimitet og tryghed i aktiviteterne, og det virker understøttende for deltagernes engagement.

Generelt betyder det meget for børn og unge at opleve sig anerkendt og behandlet som en ligeværdig, både af voksne og af andre deltagere. Kunstaktiviteter skaber ikke i sig selv disse oplevelser. Det er derimod en pædagogisk opgave at sikre, at aktiviteterne hviler på inkluderende normer og en anerkendende og positiv retorik. Inkluderende normer kan også modvirke et konkurrencepræget miljø, som i nogle tilfælde kan virke demotiverende for børn og unges lyst til at deltage i kunst- og kulturaktiviteter.

FYSISKE RAMMER

I flere modelforsøg er der blevet eksperimenteret med at udvikle og undersøge betydningen af de fysiske rammer for kunst- og kulturaktiviteter. Erfaringerne peger på, at for både børn og voksne har det stor betydning, at der er relevante og brugbare faciliteter tilgængelige for aktiviteterne. Det fremmer deltagelsen, hvis de fysiske rammer medvirker til at skabe en atmosfære af kreativitet og indbyder til at arbejde kunstnerisk på en måde, der passer til den aktuelle aktivitet. Det har ligeledes vist sig betydningsfuldt for mange aktiviteter, at de fysiske rammer både giver mulighed for uformel deltagelse og for at kunne trække sig tilbage og fordybe sig uden at blive forstyrret. En sådan fleksibilitet kan have stor betydning for deltagernes engagement i aktiviteterne.

For nogle børn har det betydning for deltagelsen, at aktiviteterne foregår i kendte rammer, hvor deltagerne føler sig trygge. For andre børn kan det imidlertid vække nysgerrighed og motivation at opleve nye steder, der er dedikeret til en bestemt form for kunstnerisk aktivitet, selvom sådanne rum også kan indeholde mange potentielt forstyrrende elementer. En generel overvejelse for flere modelforsøg har således handlet om, hvorvidt det er fordelagtigt at placere aktiviteter i fysiske rammer som er dedikeret til kunstneriske aktiviteter med det formål at styrke deltagelsen, eller om det er bedre at gennemføre aktiviteterne, hvor børnene i forvejen er for at sikre, at så mange som muligt faktisk har adgang til aktiviteterne og føler sig trygge nok til at deltage. Sådanne valg må altid tages i den lokale kontekst og under hensyn til de målsætninger, som er sat for de enkelte aktiviteter.

KUNSTNERISK EKSPERTISE

Disse overvejelser kan også ses i lyset af spørgsmålet om kunstnerisk ekspertise som et understøttende element for deltagelsen. Erfaringer fra enkelte modelforsøg peger på, at for nogle børn og unge synes det at øge legitimiteten og tiltrækningen til kunst og kultur, at aktiviteterne har et højt ambitionsniveau, at de voksne selv er udøvende kunstnere, og at aktiviteterne foregår i professionelle rammer, for eksempel på et rigtigt teater eller spillested med professionelt designet lyd og lys. Det betyder meget særligt for unge menne-

sker at blive anerkendt af voksne fagpersoner, som de ser op til og respekterer for deres kunstneriske faglighed.

Et fokus på professionalisme kan dog have en ulempe i forhold til at skabe og opretholde inkluderende normer og et anerkendende fællesskab med plads til alle. Der kan således identificeres en spænding, hvor kunstnerisk ekspertise og de voksnes ”kendis-faktor” på den ene side kan bidrage væsentligt til at motivere børn og unge til at deltage i kunst- og kulturaktiviteter, men på den anden side kan et overdrevet fokus på produkt og præstation indvirke negativt på oplevelsen af at kunne være til stede som en mindre kompetent deltager.

INDSIGTER OM DELTAGELSE

Nedenfor følger en opsummering af modelforsøgenes erfaringer knyttet til børn og unges deltagelse i kunst- og kulturaktiviteter:

- Kunstneriske aktiviteter i hvilke man kan deltage fra mange forskellige positioner og udgangspunkter, rummer et stort potentiale i forhold til at styrke børn og unges deltagelse i kunst og kultur, da de gør det muligt for deltagerne at bevæge sig på deres egen måde og eget tempo gennem aktiviteten.
- Åbne og uformelle aktiviteter kan udfordres af manglende mulighed for fordybelse, hvilket særligt kan have betydning for de mest erfarne og ambitiøse deltagere. For at skabe meningsfulde aktiviteter for alle kan man med fordel udvikle bevidste strategier for, hvordan børn og unge, der har erfaring og kompetence inden for bestemte kunstneriske aktiviteter, kan sættes i spil som ressourcer i forhold til at styrke andre børn og unges deltagelse.
- Kunstneriske aktiviteter synes at have et potentiale for at udvikle børn og unges deltagelse og handlemuligheder i det kunstneriske læringsrum såvel som i andre kontekster.
- Særligt for de ældre målgrupper styrkes deltagelsen, når aktiviteterne gøres brugerdrevne og kunstpædagogerne indtager rollen som facilitatorer, der arbejder på at støtte op om deltagerens interesser og målsætninger.
- Kreative og skabende processer understøtter børn og unges deltagelse i kunstneriske aktiviteter, idet de giver ejerskab for aktiviteterne. Kreative og skabende aktiviteter bør dog rammesættes på en velovervejet måde, så der opnås en passende balance mellem frihed og overskuelighed.
- For yngre målgrupper er de voksnes rammesætning af aktiviteterne essentiel. For de mindste børn er genkendelse og gentagelse vigtige principper i kunstneriske forløb, der med fordel kan struktureres omkring en central fortælling, som alle involverede voksne kender og støtter op om, og som børnene kan blive medskabere af.
- Børn og unges deltagelse i kunst og kulturaktiviteter styrkes, når aktiviteterne tilbyder noget, man kan gøre sammen. Børn og unge understøttes i deres deltagelse, når voksne, som i forvejen har gode relationer til barnet, deltager sammen med dem.
- Aktiviteterne og relationerne til de involverede aktører bør være baserede på oplevelser af trykthed, anerkendelse og ligeværdighed.
- Børn og unges deltagelse styrkes, hvis kunst- og kulturaktiviteter foregår i fysiske rammer, der er optimale i forhold til aktiviteterne, herunder at de understøtter muligheder for varieret deltagelse. Det er vigtigt at overveje, i hvilken grad rammerne bør være kendte for at skabe trykthed for deltagerne eller nye og spændende for at skabe nysgerrighed og muligheder for at bryde med det vante.
- Oplevelsen af kunstnerisk ekspertise kan potentielt øge børn og unges engagement i kunstneriske aktiviteter. I nogle situationer kan denne oplevelse imidlertid medføre et fokus på præstation, hvilket kan have negative konsekvenser for nogle børn og unges deltagelse.

FOTO: LOUISE FRIMANN JENSEN

TVÆRFAGLIGT SAMARBEJDE

Som tidligere beskrevet er Grib Engagementet baseret på en antagelse om, at en styrkelse af børn og unges adgang til og deltagelse i kunst og kultur forudsætter et styrket tværfagligt, tværprofessionelt og tværinstitutionelt samarbejde i sektoren. I regi af Grib Engagementet rummer begrebet tværfagligt samarbejde alle disse dimensioner, og det er således med denne udvidede forståelse af det tværfaglige i baghovedet, at dette kapitel skal læses.

Det er helt utvetydigt en grundlæggende erfaring på tværs af modelforsøgene, at tværfagligt samarbejde mellem aktører i kultur- og undervisningssektoren indeholder et stort potentiale i forhold til at udvide adgang til og styrke deltagelsen i kunst- og kulturaktiviteter for børn og unge. På tværs af alle de kontekster og målgrupper, som de forskellige modelforsøg har arbejdet i og med, er det tydeligt, at en central forudsætning for at lykkes med at udvikle nye og inkluderende kunst- og kulturaktiviteter for børn og unge er, at de samarbejdende aktører og institutioner opbygger en fælles praksis, hvor medarbejdernes forskellige positioner, fagligheder og kompetencer kommer i spil og bidrager til at løfte en fælles opgave. I dette afsnit vil jeg indledningsvis beskrive, hvad der kendetegner en sådan fælles praksis og derefter diskutere forudsætningerne for, at opbygningen af en sådan kan finde sted.

AT OPBYGGE EN FÆLLES PRAKSIS

En fælles praksis indebærer, at aktiviteterne tager afsæt i en fælles vision for børn og unges kunstneriske deltagelse, der opleves som meningsfuld af alle parter, og som alle aktører – både på institutions- og medarbejderniveau – føler et ejerskab til. Et manglende ejerskab fra en af de deltagende institutioner sætter sine spor i form af manglende ledelsesmæssig opbakning til medarbejderne fra den pågældende institution, for eksempel at der ikke afsættes tilstrækkelig tid eller ressourcer af til, at samarbejdet kan finde sted. Manglende ejerskab på institutionelt niveau synes ofte at bunde i, at den fælles opgave, der søges løst, ikke betragtes af alle som en kerneopgave for institutionen, og at man således blot er med i projektet for at bistå, at nogle andre aktører kan løse deres kerneopgaver. Det er en forudsætning for et godt tværfagligt samarbejde, at den fælles opgave opleves som vigtig og central i forhold til alle involverede institutioners arbejde med målgruppen.

Et delt ejerskab indbefatter også, at alle samarbejdspartnere deltager aktivt i aktiviteterne – ikke nødvendigvis i samme rolle, men med nogenlunde samme grad af investering i forhold til den tid og de ressourcer, der bliver brugt på opgaven. Det er således ofte en svaghed i et projekt, hvis det er formuleret på en måde, hvor nogle aktører leverer en ydelse for andre, for eksempel når kunstnere eller kunstpædagoger bliver inviteret ind i en daginstitution, folkeskole eller et klubtilbud for at lave kunstneriske aktiviteter med børnene. I en sådan situation er det vigtigt, at alle fagpersoner – både interne og eksterne – er medskabere af projektet og er aktive i forhold til både planlægning, gennemførelse og evaluering af aktiviteterne. Det har vist sig at være særdeles betydningsfuldt for at skabe adgang og deltagelse, at børn og unge oplever, at det pædagogiske personale, som de har kontakt med til daglig, udtrykker begejstring og motivation for selv at deltage og aktivt forbereder potentielle

deltagere på, hvad der skal ske, når kunstnere og kunstpædagoger initierer aktiviteter på en given institution, fordi det giver aktiviteterne legitimitet og værdi og generelt giver bedre forudsætninger for, at målgruppen får lyst til at deltage og føler sig trygge i deres deltagelse.

Samtidig besidder de lokale samarbejdspartnere en stor mængde viden om lokale forhold, både muligheder og barrierer, samt kendskab til individuelle problematikker og gruppedynamikker, som udefrakommende fagpersoner ikke har, men som kan være fundamental i forhold til at skabe adgang for målgruppen. Den lokale indsigt kommer bedst i spil, når aktiviteterne kommer i stand i en samskabende proces, hvor alle aktører bidrager med deres viden og erfaring. En samskabende proces omkring aktiviteterne er også en forudsætning for, at aktiviteterne kan forankres i og få betydning for institutionernes fortsatte praksis. Det er for eksempel vigtigt på daginstitutionsområdet, hvor samarbejdet med kunstnere og kunstpædagoger kan give børnehavens faste personale nye redskaber til at arbejde kunstnerisk og kreativt med børnene i hverdagen. På denne måde giver opbygningen af en fælles praksis i mellemrummet mellem institutionerne også mulighed for, at de deltagende professionelle udvikler deres egen faglighed, fordi de får anledning til at arbejde tæt sammen med fagpersoner med andre kompetencer og færdigheder end dem selv. Denne form for kompetenceudvikling går begge veje, idet kunstnere og kunstpædagoger udvikler bedre relationelle og pædagogiske kompetencer gennem samarbejdet med eksempelvis skolens og daginstitutionernes fagprofessionelle.

Hvad skal der så til for, at der kan opbygges en fælles praksis baseret på et produktivt tværfagligt samarbejde? På baggrund af modelforsøgenes erfaringer er det tydeligt, at en central forudsætning for at udvikle et godt samarbejde på tværs er, at der opbygges gode faglige og personlige relationer mellem aktørerne, at der etableres en hensigtsmæssig struktur for samarbejdet, og at samarbejdet ledes på en tydelig måde. Disse tre dimensioner udfoldes herunder.

CASE 7

Vigtigheden af fælles planlægning og ejerskab

Modelforsøget i Lejre, Kalundborg og Ringsted har understreget, hvor vigtigt det er i forbindelse med tværfaglige aktiviteter, at pædagoger fra SFO og kunstundervisere får mulighed for at forventningsafstemme og planlægge aktiviteter sammen. I de projekter, hvor det lykkedes at skabe fælles rammer og gode relationer mellem pædagoger og kunstnere har der været gode forudsætninger for at skabe adgang for målgruppen, fordi alle voksne omkring børnene er engagerede i og positivt stemte over for aktiviteterne. I enkelte dele af modelforsøget lykkedes

det imidlertid ikke – af mange forskellige grunde – at skabe en gensidig forståelse og en fælles platform mellem pædagoger og kunstnere. I sådanne tilfælde har de forskellige fagpersoner til tider oplevet hinanden som forstyrrende elementer, for eksempel har kunstpædagogerne været frustrerede over, at de ikke har fået stillet ordentlige rammer til rådighed i klubben for at arbejde kreativt med deltagerne, mens pædagogerne på sin side har været frustrerede over kunstnere, der ikke har været indstillet på at deltage i det relationelle arbejde med målgruppen.

RELATIONER MELLE FAGPERSONER

De gode samarbejdsrelationer er kendetegnet ved, at de samarbejdende personer har indsigt i og forståelse for hinandens praksis. Det indebærer en forståelse for, hvordan samarbejdspartnerne arbejder til dagligt med målgruppen, og hvilke centrale mål og succeskriterier de har for deres arbejde. Erfaringerne fra modelforsøgene peger på, at en sådan gensidig forståelse med fordel kan udvikles ved at observere hinandens arbejde med målgruppen eller ved at lade de forskellige fagpersoner facilitere aktiviteter for hinanden for at lade samarbejdspartnerne få konkret indsigt i, hvad der er på spil i en given praksis – både fagligt og pædagogisk.

Et godt samarbejde understøttes også af et mere personligt kendskab til hinanden og opbygningen af relationer, der overskrider det rent faglige og professionelle samarbejde. I modelforsøgene er det blevet oplevet som en styrke for det tværfaglige samarbejde, når medarbejderne har investeret noget af sig selv og brugt tid og kræfter på at lære deres nye samarbejdspartnere at kende som reelle kolleger og ikke bare midlertidige professionelle kontakter. Det er afgørende for et godt samarbejde, at det er præget af tillid og respekt for hinandens fagligheder og bidrag til samarbejdet, og oplevelsen af tillid og respekt styrkes, når det prioriteres, at de samarbejdende parter har tid til at lære hinanden at kende både som fagpersoner og mennesker.

Det tager tid at opnå både et fagligt og personligt kendskab til hinanden, men modelforsøgenes erfaringer peger på, at en sådan investering af tid kan gøre forskellen for om en samarbejdsrelation lykkes eller ej. Selvom samarbejdet omkring de konkrete aktiviteter i sig selv er en anledning til at udvikle faglige og personlige relationer mellem medarbejderne, så er der erfaringer fra de gennemførte modelforsøg, der indikerer, at det kan være yderst gavnligt for samarbejdet, at der er afsat tid til at fokusere på at få kendskab til hinanden i situationer, som ikke er dikteret af de praktiske krav, som planlægning og gennemførelse af de kunstpædagogiske aktiviteter medfører.

CASE 8

At etablere gensidig forståelse mellem faggrupper

Modelforsøget i Aarhus Kommune har gennem et samarbejde mellem kulturinstitutioner og specialklasser i folkeskolen skabt erfaringer med at give børn med diagnoser indenfor ADHD og autismespektret adgang til kunst- og kulturaktiviteter. En afgørende forudsætning for projektets gode resultater har været et produktivt tværfagligt samarbejde, hvor faggrupperne har haft tid og mulighed for at skabe kendskab til hinandens fagligheder og opbygget en grundlæggende tillid til og respekt for hinanden. De indledende møder har ligeledes givet kunstpædagogerne mulighed for at tage afsæt i det faste pædago-

giske personales viden om børnene og deres individuelle behov, hvilket har styrket kvaliteten af det kunstpædagogiske arbejde markant for denne målgruppe.

Et interessant udbytte af dette projekt er, at de kunstpædagogiske aktiviteter har givet det faste pædagogiske personale mulighed for at se børnene i et andet pædagogisk rum end det, de til daglig befinder sig i, og derigennem fået et nyt syn på børnenes kompetencer og handlemuligheder, hvilket potentielt kan få en positiv betydning også i arbejdet med børnene i andre fag.

STRUKTUR FOR SAMARBEJDET

En anden helt central forudsætning for, at der kan opbygges en fælles praksis og gode tværfaglige samarbejdsrelationer, er, at samarbejdet er struktureret på en hensigtsmæssig måde. Modelforsøgenes erfaringer peger på, at der er nogle væsentlige elementer i strukturen, som skal være på plads, for at samarbejdet kan fungere optimalt. Først og fremmest skal der gennemføres en forventningsafstemning, hvor det bliver drøftet og tydeliggjort, hvilke forventninger der er til de involverede medarbejdere, og hvor medarbejderne også selv får mulighed for at diskutere deres egne forventninger, forbehold og forhåbninger til samarbejdet. Et afgørende, men tilsyneladende ofte undervurderet aspekt af den indledende forventningsafstemning, handler om de praktiske aftaler omkring planlægningen, gennemførelsen og evalueringen af aktiviteterne, som det er afgørende, at alle involverede partnere har mulighed for at tage del i. Her har der vist sig tydelige udfordringer, særligt når samarbejdet involverer parter, der har meget forskellige måder at arbejde på, hvilket kan gøre det vanskeligt at finde egnede tidspunkter til at holde møder. Mange tværfaglige projekter – og særligt hvis de har karakter af udviklingsprojekter – kræver en vis fleksibilitet og mulighed for at planlægge møder,

hvis der skulle opstå behov, og her kan nogle medarbejdergrupper blive udfordrede, for eksempel folkeskolelærere, der ofte har meget faste skemaer og lav fleksibilitet, eller musik- og kulturskolelærere, som ofte har små ansættelser flere forskellige steder, og derfor også kan have vanskeligt ved at skabe rum til ekstra aktiviteter eller møder fra uge til uge. Det er således gavnligt for denne type af samarbejdsprojekter, hvis der i god tid er afsat tidspunkter i alle skemaer på tværs af institutioner både til gennemførelse af aktiviteter og til mødeaktivitet.

CASE 9

Modelforsøgenes erfaringer med aktiviteter i obligatoriske læringsforløb

En række af de gennemførte modelforsøg har haft fokus på at styrke børn og unges deltagelse i kunst- og kulturaktiviteter ved at eksperimentere med at involvere kunstnere og kunstpædagoger fra musik- og kulturskolen i obligatoriske læringsforløb i folkeskolen. Erfaringerne fra modelforsøgene viser, at involveringen af eksterne kunstpædagoger har et stort potentiale i forhold til at styrke elevernes deltagelse i og udbytte af undervisningen. Generelt er det oplevelsen, at den øgede kunstfaglige kompetence samt muligheden for at være flere lærere til stede i undervisningen understøtter børnenes deltagelse, fordi der bliver mere fleksible rammer i undervisningen, og det bliver muligt at inddele eleverne i mindre hold, hvilket særligt er gavnligt i arbejdet med skabende aktiviteter.

Der er skabt mange positive erfaringer med kreative og skabende aktiviteter, hvor eleverne får mulighed for at ytre sig og komme til syne på nye måder for sig selv, hinanden og omverdenen. Også mere rammesatte og lærerstyrede aktiviteter som for eksempel orkesterspil rummer et potentiale i forhold til at styrke elevernes engagement. Her var det særligt elevernes mulighed for at fordybe sig, opleve mestring og identificere sig med rollen som musiker, der understøttede deltagernes engagement. Generelt er det erfaringen, at kreative aktiviteter i skolen til tider kan få en vigtig funktion som en alternativ arena for børn, der ikke præsterer godt i skolen, hvor de kan få succesoplevelser og indgå i klassefællesskabet på andre præmisser, hvilket også kan få betydning for deres generelle deltagelse i skolen.

I forhold til det tværfaglige samarbejde peger modelforsøgenes evalueringer på, at tydelig rammesætning for og gensidig involvering i forløbet understøtter, at både folkeskolelærere og kunstpædagoger bliver ressourcer i undervisningen. Den lokale lærers kendskab til eleverne er en vigtig faktor for et vellykket forløb. Planlægning af undervisningen bør ske i fællesskab, så alle involverede kan bidrage aktivt i gennemførelsen af undervisningen, da det har en stor betydning for deltagelsen, at elevernes faste lærer er aktiv i undervisningen. Undervisningsforløb skal have en passende varighed for at sikre mulighed for fordybelse, og for at der kan skabes tryk i de kunstneriske aktiviteter og tillid til den eksterne lærer.

Det er ikke hensigtsmæssigt for hverken det tværfaglige samarbejde eller elevernes deltagelse, når samarbejdsprojekter får karakter af en ydelse, som musik- og kulturskolen leverer til folkeskolen, da der ikke opbygges en fælles praksis, og forløbene kommer til at stå afkoblede fra skolens øvrige liv. De positive synergier fra en gensidig involvering kommer derved ikke i spil. Tværtimod kan det have en positiv betydning, når det er tydeligt, hvordan aktiviteterne i de obligatoriske læringsforløb hænger sammen med og indbyder til videre deltagelse i kunstneriske aktiviteter i andre sammenhænge.

En hensigtsmæssig struktur indebærer også, at alle involverede medarbejdere kan deltage i planlægningen af aktiviteterne, så alle er klar over, hvad der skal ske, og hvilke roller de forskellige samarbejdspartnere har i de forskellige faser af projektet. I modelforsøgene er der flere eksempler på, at nogle aktiviteter bliver planlagt uden, at de medarbejdere, der faktisk skal deltage eller støtte op om aktiviteterne, er medvirkende i planlægningen eller har fået grundlæggende indsigt i planerne. Det kan potentielt medføre en betydelig uklarhed omkring aktiviteterne, som også har en negativ afsmitning i forhold til at engagere børn og unge.

Derudover er det et gennemgående tema i modelforsøgene, at et godt tværfagligt samarbejde indbefatter kontinuerlig dialog og sparring mellem medarbejderne. Det er afgørende, at der er sat tid af til dialogen, så det er tydeligt, hvornår dialogen skal foregå. Muligheden for kontinuerlig dialog og sparring er særligt vigtigt i forbindelse med uformelle og brugerdrevne aktiviteter, som ikke i lige så høj grad som formelle aktiviteter kan forberedes i forvejen, men

er karakteriseret ved at være i konstant udvikling. Her er medarbejderne ofte afhængige af at kunne have en løbende dialog, hvor de evaluerer aktiviteterne og sammen tager beslutninger om, hvordan der kan justeres og arbejdes videre.

LEDELSE AF SAMARBEJDET

At skabe en hensigtsmæssig struktur for det tværfaglige samarbejde er i høj grad en ledelsesopgave, og modelforsøgene har også skabt nogle væsentlige indsigter knyttet til ledelse af samarbejdet. Ligesom det kræver en målrettet indsats og tilstrækkeligt med tid at etablere gode samarbejdsrelationer mellem de medarbejdere, der gennemfører kunstpædagogiske aktiviteter for børn og unge, så kræver det også en selvstændig indsats at skabe et produktivt institutionelt samarbejde på ledelsesniveau. Baseret på modelforsøgenes erfaringer er det tydeligt, at vellykkede projekter er mest tilbøjelige til at opstå, når der i forvejen er etableret samarbejdsrelationer mellem institutioner og ledere, og derved skabt en grundlæggende tillid og forståelse institutionerne imellem.

Det er ligeledes tydeligt, at et godt samarbejde kræver en tydelig rammesætning af samarbejdet fra ledelsesniveauet, som tydeliggør for de involverede, hvilke rammer og ressourcer der er for samarbejdet, hvad der skal samarbejdes om, hvem der har beslutningskompetence i forhold til planlægning og gennemførelse af aktiviteterne, og hvilken værdi samarbejdet har for de deltagende institutioner. Medarbejderne skal sikres de rette muligheder for at gennemføre samarbejdet, herunder tid og plads i skemaet til møder og tværfaglig dialog. Når ledelsen lader medarbejderne selv definere rammerne, kan der hurtigt opstå uklarhed og tvivl om, hvordan medarbejderne skal engagere sig i samarbejdet. Samtidig er det af betydning, at medarbejderne føler sig inddraget og taget med på råd i centrale beslutningsprocesser vedrørende samarbejdet og dets aktiviteter.

En central ledelsesmæssig udfordring i forhold til det tværfaglige samarbejde kan være, at de deltagende fagprofessionelle har vidt forskellige ansættelsesvilkår. En stor ulighed i ansættelsesforhold og løn kan påvirke oplevelsen af et gensidigt og ligeværdigt samarbejde og kan således påvirke samarbejdet negativt.

Særligt i forhold til uformelle og brugerdrevne aktiviteter synes der at være et behov for en høj grad af uddelegeret ledelse, hvor en stor del af beslutningskompetencen placeres hos de medarbejdere, der har direkte føling med aktiviteterne. Brugerdrevne aktiviteter gør det til tider nødvendigt at kunne agere og rykke rundt på ting og ressourcer, så de støtter op om deltagernes initiativer og engagement, og hvis en sådan fleksibilitet skal kunne fungere, kræver det, at medarbejderne har mulighed for at træffe hurtige beslutninger. Dette forhold nødvendiggør også et øget fokus på intern kommunikation i det tværfaglige samarbejde – både mellem de involverede fagprofessionelle og mellem medarbejdere og ledelse, der sikrer, at også spontane beslutninger tages på et legitimt og kvalificeret grundlag.

INDSIGTER OM TVÆRFAGLIGT SAMARBEJDE

Som opsummering på ovenstående afsnit følger her i punktform de indsigter som modelforsøgene har skabt i forhold til tværfagligt samarbejde.

- Et godt tværfagligt samarbejde involverer opbygningen af en fælles praksis baseret på et delt ejerskab og en ligeværdig involvering af de involverede aktører, hvilket muliggør, at al relevant faglig og pædagogisk kompetence og viden kommer i spil.
- Et godt tværfagligt samarbejde kræver, at der etableres både faglige og personlige relationer mellem aktørerne. En god faglig relation er kendetegnet ved forståelse for og indsigt i de andres faglighed, arbejdsmåder og succeskriterier, mens gode personlige relationer er karakteriseret ved tillid og respekt samt lysten til at betragte samarbejdspartneren som en reel kollega snarere end en midlertidig professionel kontakt.
- En hensigtsmæssig struktur er afgørende for et godt tværfagligt samarbejde. Strukturen bør indeholde en forventningsafstemning og klarhed omkring praktiske aftaler, fælles planlægning af aktiviteter samt mulighed for kontinuerlig dialog og sparring.
- De tværfaglige samarbejder er afhængige af, at de involverede ledere tydeligt rammesætter samarbejdet, så det er tydeligt, hvordan der samarbejdes, og hvad der samarbejdes om. En hensigtsmæssig ledelse af det tværfaglige samarbejde indebærer et fokus på, at medarbejderne har de optimale rammer for at indgå i et ligeværdigt samarbejde og for at tage beslutninger, der understøtter deltagernes initiativer og engagement.

FOTO: CHARLOTTE ØSTERBY FRANSEN

STØTTEDE PROJEKTER 2021

SKABERTRANG - kreative ungefællesskaber i nye formater

Roskilde Kommune vil med modelforsøget udvikle nye kompetencer og formater til fremtidens kulturskoler, kunstformidlere og uddannelsesinstitutioner. Modelforsøget sigter mod at udvikle en bredere kunstpædagogisk faglighed præget af medskabelse og sømløst tværæstetisk og tværfagligt samarbejde. Her vil man fokusere på at skabe nye måder at etablere og støtte kunstneriske, kreative ungefællesskaber, der inkluderer unge, som normalt ikke er engageret i kunst og kultur.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.015.000 kroner.

Målgruppe: Primært 13-18 årige og sekundært 9 til 19-årige.
Kunstarter: Billedkunst, dans, performance og poesi/tekstskrivning.

DEN MAGISKE MUSIKMASKINE

Esbjerg og Odense Kommuner vil i samarbejde etablere et rejsehold af fagprofessionelle, der sammen med skolernes egne lærere kombinerer lokalkendskab med sagkundskab og omsætter det til musik. Modelforsøget vil nå ud til flere børn og unge i skolerne gennem en agil vifte af skabende aktiviteter, der tager udgangspunkt i børnenes naturlige musikalitet og vækker deres interesse og nysgerrighed.

Modelforsøget bibringer derudover ekstra underviser- og kunstnerressourcer i folkeskolens musikundervisning og SFO-tid, tæt på hvor børn og unge befinder sig.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.182.000 kroner.

Målgruppe: 3.-6. klasse.
Kunstarter: Musik.

MUSIK MED KROP

Fredensborg Kommune vil i samarbejde med Lolland, Aalborg og Tårnby Kommuner invitere børn ind i kunstneriske fællesskaber, hvor fantasi, kreativitet og skaberlyst stimuleres. Modelforsøget initieres ud fra forståelsen af, at kunst, kultur og kreativitet har opbyggelig betydning for børns kognitive, sociale og motoriske udvikling.

Modelforsøget vil give 700 børn fra 4 kommuner; 8 skoler/institutioner og 32 klasser/grupper et 8-ugers forløb, hvor musik-motorikrytmik-dans udvikles med kroppen i centrum. Forskere og kunstnere bidrager til udvikling og implementering. Derudover vil lærere og pædagoger kompetenceudvikles gennem forsøget.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.450.300 kroner.

Målgruppe: 5-9-årige, 0.-2. klasse, såvel som 0.-9. klasse med fokus på elever med autismespektrumforstyrrelse.
Kunstarter: Musik og dans.

DET MUSISKE SKOLESYSTEM

Hjørring Kommune vil med modelforsøget bruge musikken som løftestang for børns sociale og personlige udvikling. Gennem musisk og æstetisk læring investerer modelforsøget i alle børns læring, trivsel og dannelse ved brug af den musikpædagogiske metode El Sistema.

Musikken skal herigennem udgøre en rød tråd i overgangen fra dagtilbud til skole. Visionen er, at alle børn i Hjørring Kommune lærer at spille musik i løbet af deres tid i dagtilbud og skole. 11 daginstitutioner og 3 skolecentre indgår i samarbejdet.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.596.348 kroner.

Målgruppe: 4-5-årige i dagtilbud og skoleelever tom. 5.-6. klasse.

Kunstarter: Musik.

KULTURSPOR

Viborg og Skive kommuner samarbejder om modelforsøget, der arbejder aktivt med puljens formål i form af udvikling af elevsammensætning, -rekruttering og outreach, såvel som samarbejde på tværs af kommunale institutioner, foreningsliv og undervisningssektorer.

Modelforsøget vil gennem integreret og tværfagligt kvalificerende indsatser i folkeskolen søge mod at give alle børn og unge adgang til et aktivt og skabende liv med kultur. I alt 19 institutioner vil deltage i modelforsøget, heriblandt Kulturskolen Viborg, Skive Musikskole, Kulturprinsen, VIA/TAW Viborg og VIA læreruddannelsen i Skive.

Modelforsøget modtager et tilskud på 2.250.000 kroner.

Målgruppe: 0.-10. klasse.

Kunstarter: Musik, billedkunst, scenekunst, tegning og animation.

BØRNEKULTURSTAFETTEN

Holbæk og Odsherred Kommuner samarbejder om modelforsøget, hvor formålet er at styrke samarbejde mellem kunstnere, kulturskoleundervisere og dagtilbud i kommunerne. Dette er med henblik på udvikling af samskabelse, der kan motivere og skabe varig interesse for kunst- og kulturtilbud hos børn i dagtilbud og deres forældre.

Forsøget vil prioritere deltagelse fra yderområder, hvor børnenes møde med kunst- og kulturtilbud hæmmes af økonomiske forhold, kulturelle vaner eller geografisk afstand. Ydermere sigter modelforsøget mod at videreudvikle de involverede faggruppers viden og kompetencer i forhold til arbejdet med æstetisk praksis for børn i dagtilbud.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.150.700 kroner.

Målgruppe: Børn i dagtilbud.

Kunstarter: Teater, litteratur, tegning, drama, billedkunst og musik.

RAMMER DER RUMMER

Vejle Kommune vil i samarbejde med Designskolen Kolding og Rytmask Musikkonservatorium undersøge de fysiske rammer som ressource. Modelforsøget er således baseret på en antagelse om, at de fysiske rammer rummer potentiale for udvikling af nye pædagogiske og formidlingsmæssige former. Herved muliggøres en strategisk udvikling af undervisningstilbud og målet om bredere deltagelse.

Målgrupperne er 17-19-årige unge og børnefamilier, og der vil blive gennemført mindst seks indsatser af mindst tre måneders varighed.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.475.000 kroner.

Kunstarter: Musik m.m.

MUSIK- OG KULTURSKOLEN SOM DEMOKRATISK ARENA

Ballerup og Egedal Kommuner vil med projektparaplyen igangsætte tre modelforsøg på tværs af kommunegrænser. Formålet er at give flere børn og unge lyst til at deltage og engagere sig i lokale musik- og kunstmiljøer for derigennem at udvikle aktivt medborgerskab.

Der sigtes mod udvikling af nye aktiviteter, miljøer og pædagogikker med fokus på skabende fællesskaber og elevvejerskab. Derudover vil en aktiv del af modelforsøgene være et kompetenceudviklingsforløb for alle deltagende aktører designet og faciliteret af Rytmask Musikkonservatorium.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.464.006 kroner.

Målgruppe: 3.-4. klasse og 12-24-årige.

Kunstarter: Medier og teknologier som børn/unge er kompetente brugere af.

GRIB ENGAGEMENTET - FOLD KUNSTEN UD!

Faaborg-Midtfyn Kommune vil med modelforsøget tiltrække og engagere børn og unge i kunst- og kulturaktiviteter. Mange børn og unge i Faaborg-Midtfyn får ikke gjort sig erfaringer med kunst og kreativitet i deres fritid, hvilket blandt andet kan skyldes, at kommunen ligger under landsgennemsnittet i uddannelses- og indtægtsniveau.

Kommunen ønsker med modelforsøget at udvikle på eksisterende aktiviteter og afprøve nye tilbud med et højt kunstfagligt niveau. Modelforsøget er henvendt til børn og unge op til 24 år og vil eksperimentere med lokalt forankrede samarbejder, lokal synlighed, involvering af familier og nye formater i kulturelle fritidstilbud.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.075.000 kroner.

Kunstarter: Musik, teater, litteratur/skriveværksted, billedkunst, design og film.

GRIB ENGAGEMENTET I DE MUSISKE FÆLLESSKABER

Aarhus Kommune vil med modelforsøget udvikle langtidsholdbare modeller i fællesskab mellem kunstsoler og specialklasser, så eleverne får adgang og lyst til at deltage i fællesskaber inden for musik, teater, dans og billedkunst. Modelforsøget er målrettet elever fra specialklasser og indbefatter et strategisk samarbejde med PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning) og understøttes af følgeforskning fra VIA UC, der er med til at skabe fælles kompetenceudvikling og forankring.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.000.000 kroner.

Kunstarter: Teater, dans, visuel kunst og musik.

KREATIVE CONTAINERE - PLADS TIL NYSGERRIGHED OG ENGAGEMENT

Nordfyns og Varde Kommuner samarbejder om modelforsøget, hvor formålet er at fremme børns engagement i de kreative fag. For at opnå dette etableres fysiske rum i form af kreative containere, hvori børn i folkeskolen kan arbejde, lege, skabe og eksperimentere mere med musik og kunst.

Sideløbende samarbejder kommunerne med Syddansk Musikkonservatorium om at udvikle pædagogiske tilgange til musikken i krydsfeltet mellem skole og musikskole, hvor særligt børnenes adgang til instrumenter, fysiske rum og faciliteter står i centrum.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.055.000 kroner.

Målgruppe: Alle elever på deltagende folkeskoler, såvel som lærere i de kreative fag, musikskolelærere og musikpædagogikstuderende ved Syddansk Musikkonservatorium.

Kunstarter: Musik.

GRIB KREATIVITETEN - UNGE SKABER ENGAGEMENT

Silkeborg, Hedensted, Odder og Skanderborg Kommuner samarbejder om at fremkalde unges interesser og evner for det kunstneriske og kreative. Modelforsøget vil i samarbejde med de unge skabe og definere nye rammer for deltagelse i kunstneriske og kreative aktiviteter – særligt med henblik på de 13-18-årige.

Fokusgruppeinterviews med målgruppen, såvel som workshops i involverende og samskabende læringstilgange for de medvirkende undervisere, vil være afsat for modelforsøget med kulturklubaktiviteter i hver af de medvirkende kommuner.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.050.000 kroner.

Kunstarter: Musik, dans, billedkunst og drama.

KULTUREN FLYTTER UD - ET KULTURELT EKSPERIMENTARIUM

Lejre, Ringsted, og Kalundborg Kommuner går sammen om at kvalificere og udbrede musik- og kulturskolernes læringstilbud, så de bliver lettere tilgængelige for alle børn og unge. I et lærende samspil mellem pædagogisk personale fra SFO'er og klubber, musik- og kulturskolernes undervisere/kunstnere og Professionshøjskolen Absalon, vil kommunerne med modelforsøget udvikle nye former for fleksible og uformelle læringsmiljøer, der kan medvirke til at flere børn og unge møder kunst og kultur.

Modelforsøget modtager et tilskud på 2.159.546 kroner.

Målgruppe: To forskellige målgrupper fordelt på tre kommuner
- de 10-12-årige og de 13-17-årige.
Kunstarter: Musik, lyd, billedkunst, animation, drama og dans.

STORY OF MY LIFE

Gentofte Kommune vil med modelforsøget afprøve nye og alternative tværkunstneriske metoder med henblik på at rekruttere nye elever i alderen 13-24 år til kulturskolen og Gentofte Musikskole.

Modelforsøget bygger på ungdomsteatret C:NTACTs metoder og består af en række workshops, der skal skabe en forestilling, som skal opføres på Bellevue Teatret. "Story of my life" tager udgangspunkt i deltagernes egne fortællinger, som formidles gennem skabende processer og etablerer nye relationer og positive, forpligtende fællesskaber.

Modelforsøget modtager et tilskud på 1.032.000 kroner.

Kunstarter: Scenekunst, dans, rap, digtning og musik.

